

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	5Cdo/435/2014
Identifikačné číslo spisu:	1112243115
Dátum vydania rozhodnutia:	29.06.2016
Meno a priezvisko:	JUDr. Helena Haukvitzová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2016:1112243115.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu Fondu na podporu vzdelávania, so sídlom v Bratislave, Panenská 29, IČO: 47 245 531, zastúpeného advokátskou kanceláriou AENEA Legal s.r.o., so sídlom v Bratislave, Jozefská 3, IČO: 35 951 125, proti žalovanej Ing. B. C., bývajúcej v Q., zastúpenej advokátom JUDr. Ing. Vojtechom Čipákom, PhD., so sídlom v Bratislave, Vázovova 9/b, o zaplatenie 6 827,15 € s príslušenstvom, vedenej na Okresnom súde Ružomberok pod sp.zn. 3 Cpr 3/2013, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Žiline z 30. júna 2014 sp.zn. 11 CoPr 7/2013, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Žiline z 30. júna 2014 sp.zn. 11 CoPr 7/2013 z r u š u j e a vec vracia tomuto súdu na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

Okresný súd Ružomberok (ďalej len „okresný súd“) rozsudkom zo 16. októbra 2013, č.k. 3 Cpr 3/2013-230 uložil žalovanej povinnosť zaplatiť žalobcovi sumu 6 827,15 € s úrokom z omeškania vo výške 8,78% ročne z tejto sumy od 14. decembra 2012 do zaplatenia. Rozhodnutie o trovách konania si vyhradil na samostatné uznesenie po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej. Rozhodol tak s odôvodnením, že žalovaná sa bezdôvodne obohatila na úkor žalobcu (§ 451 ods. 1, 2 Občianskeho zákonníka) tým, že jej boli vyplatené finančné prostriedky na základe absolútne neplatných právnych úkonov - dohôd o vykonaní práce, ktoré žalobkyňa uzatvorila so študentským pôžičkovým fondom v zmysle § 226 zákona č. 311/2001 Z.z. Zákonníka práce, hoci bola členkou rady fondu. Súd dospel k záveru, že tieto dohody boli neplatné v zmysle § 39 Občianskeho zákonníka, pretože odporovali ustanoveniu § 3 ods. 8 zákona č. 200/1997 Z.z. o študentskom pôžičkovom fonde (ďalej len „zákon č. 200/1997 Z.z.“), podľa ktorého sú členstvo a funkcie v rade fondu čestné, t.j. neprináleží za ich výkon a plnenie povinností z nich vyplývajúcich odplata. Predmetom uzatvorených dohôd o vykonaní práce boli činnosti, ktoré sa týkali problematiky poplatkov a pôžičiek poskytovaných z tohto fondu, išlo teda o činnosti spadajúce do pôsobnosti rady študentského pôžičkového fondu v zmysle ustanovenia § 4 zákona č. 200/1997 Z.z. a § 8 ods. 14 štatútu študentského pôžičkového fondu účinného v rozhodnom čase. Keďže každý člen rady fondu bol povinný svoju funkciu vykonávať zodpovedne, nevyhnutne sa

musel na zasadnutia rady pripraviť, preto aj činnosť spočívajúca v štúdiu dokumentov, vypracovaní návrhov, rozborov a podkladov, spadala pod výkon funkcie člena rady fondu. Ani za tieto činnosti preto nemal člen rady fondu nárok na odmenu a vyplatenie akejkoľvek odmeny v súvislosti s výkonom tejto funkcie neprichádzalo do úvahy s poukazom na ustanovenie § 3 ods. 8 zákona č. 200/1997 Z.z. Dohody boli tiež v rozpore s ustanovením § 5 ods. 4 zákona č. 200/1997 Z.z., v zmysle ktorého zamestnanci fondu nesmú byť členmi rady fondu a dozornej rady aj z dôvodu zachovania ich nezávislosti a vylúčenia vzťahov podriadenosti voči riaditeľovi fondu. Z týchto dôvodov súd žalobe vyhovel a zaviazal žalobkyňu vrátiť celú vyplatenú sumu brutto, pretože žalobca uhradil za žalobkyňu i daň z príjmu fyzických osôb a v zmysle § 454 Občianskeho zákonníka tak plnil za ňu to, čo podľa práva mala plniť ona sama. Námietku premlčania vznesenú žalobkyňou posúdil ako nedôvodnú; uviedol, že v súlade s judikatúrou za okamih kedy začala plynúť subjektívna premlčacia doba podľa § 107 ods. 1 Občianskeho zákonníka je potrebné považovať aj okamih, kedy bol účastník zmluvy na jej neplatnosť upozornený revíznym orgánom. V tomto prípade mal za to, že sa tak stalo až po predložení memoranda advokátskej kancelárie AENEA Legal, s.r.o. z 5. októbra 2011, pretože z výročnej správy o hospodárení a činnosti fondu za rok 2010 nedostatky nevyplývali a táto správa ani nebola schválená Výborom Národnej rady Slovenskej republiky pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport, na zasadnutí dňa 16. júna 2011 práve pre nedostatky týkajúce sa výšky nákladov fondu k mzdovým prostriedkom. Premlčacia doba teda uplynula až dňa 5. októbra 2013, pričom žaloba bola doručená na súd 21. decembra 2012, t.j. včas. Aplikáciu ustanovenia § 17 ods. 3 Zákonníka práce vylúčil súd z dôvodu, že žalobkyňa mala vedomosť o tom, že jej funkcia v rade bola čestná a že za jej výkon nemá nárok na odmenu. Ani zastavenie trestného stíhania vo veci sp.zn. ČVS: ORP-33/OEK-BI-2012 nemohlo mať na rozhodnutie súdu vplyv, pretože v konaní neposudzoval naplnenie zákonných znakov skutkovej podstaty trestného činu, ale nároku žalobcu na vydanie bezdôvodného obohatenia v zmysle § 451 a nasl. Občianskeho zákonníka. Poukázal pritom tiež na ustanovenie § 135 ods. 1 O.s.p., podľa ktorého je súd viazaný len rozhodnutím o tom, že bol spáchaný trestný čin a v danej trestnej veci o také rozhodnutie nešlo. Proti tomuto rozhodnutiu podala odvolanie žalobkyňa.

Krajský súd v Žiline rozsudkom z 30. júna 2014 sp.zn. 11 Copr 7/2013 napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalobu zamietol (§ 220 ods. 1 O.s.p.). Uviedol, že okresný súd zistil skutkový stav veci dostatočne, aplikoval na vec správnu právnu normu avšak vec nesprávne posúdil. Odvolací súd zhodne s okresným súdom dospel k záveru, že sporné dohody o vykonaní práce uzatvorené medzi účastníkmi boli neplatné avšak v prejednávanej veci bolo potrebné aplikovať ustanovenie § 17 ods. 3 Zákonníka práce, ktoré vylučuje úspech žalobcu v konaní. Okresný súd správne na vec aplikoval všeobecné ustanovenia Občianskeho zákonníka, ako aj špeciálne ustanovenia § 451 a nasl. Občianskeho zákonníka, a to podľa § 1 ods. 4 Zákonníka práce odkazujúceho na aplikáciu ustanovení Občianskeho zákonníka. Uvedené platí aj vtedy, ak Zákonník práce ako lex specialis nemá potrebnú právnu úpravu, a to nielen vo vzťahu k všeobecným ustanoveniam Občianskeho zákonníka, ale aj v prípade, ak by išlo o ustanovenia záväzkovej časti Občianskeho zákonníka. Keďže v danej veci išlo o nároky vzniknuté z neplatného právneho úkonu hoci právny úkon bol uzatvorený podľa Zákonníka práce, pre absenciu špeciálnej právnej úpravy neaplikoval odvolací súd na bezdôvodné obohatenie úpravu obsiahnutú v § 222 Zákonníka práce. S poukazom na kogentnú povahu Zákonníka práce a obsahové náležitosti sporných dohôd odvolací súd zhodne s okresným súdom mal za to, že boli uzatvorené ako dohody o vykonaní práce v zmysle § 226 ods. 1 a 2 Zákonníka práce, čím medzi účastníkmi vznikol pracovnoprávny vzťah. Za správny považoval aj záver okresného súdu o absolútnej neplatnosti napadnutých dohôd v zmysle § 39 Občianskeho zákonníka pre ich rozpor s ustanovením § 5 ods. 4 zákona č. 200/1997 Z.z., avšak podľa odvolacieho súdu ide o neplatnosť v pracovnoprávných vzťahoch, na ktorú bolo potrebné aplikovať ustanovenie § 17 ods. 3 Zákonníka práce. Formulácia tohto ustanovenia totiž predpokladá istú mieru účasti zamestnávateľa na neplatnosti právneho úkonu. Z vykonaného dokazovania vyplynulo, že sporné dohody sa uzatvárali na základe požiadavky žalobcu a na zabezpečenie plnenia jeho úloh. Bol to predovšetkým žalobca, ktorý ako zamestnávateľ mal vedieť, či uzatvorením predmetných dohôd nedochádza k porušovaniu zákona. Potom platí, že ak neplatnosť spôsobil žalobca, čo i len čiastočne, nemôže byť táto neplatnosť na ujmu žalovanej a ak jej vznikne v dôsledku neplatnosti predmetných právnych úkonov škoda, je povinný ju žalobca žalovanej nahradiť. Námietku premlčania vznesenú žalovanou posúdil ako nedôvodnú aj odvolací súd, keď vedomosť

oprávneného o tom, že sa na jeho úkor niekto bezdôvodne obohatil, musí byť skutočná. K tejto vedomosti došlo v prejednávanej veci až vypracovaním memoranda z 5. októbra 2011, preto bola žaloba podaná pred uplynutím premĺčacej doby. Odvolací súd ďalej uviedol, že podľa ustanovenia § 4 zákona č. 200/1997 Z.z. do pôsobnosti rady fondu patrili rozhodovacie a schvaľovacie kompetencie, pričom úlohy vyplývajúce zo sporných dohôd boli vykonávané mimo tohto rámca. Keďže predmetné dohody sú neplatné, účastníci sú v zmysle § 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka povinní vydať predmet bezdôvodného obohatenia. Mal za to, že zo strany žalovanej nemohlo dôjsť k bezdôvodnému obohateniu na úkor žalobcu, pretože žalovaná za dohodnutú odmenu riadne vykonala žalobcom zadanú prácu nad rámec výkonu funkcie. Aj keď sú tieto dohody neplatné a žalobkyňa by mala vrátiť odmenu vyplatenú na ich základe, v zmysle § 17 ods. 3 veta druhá Zákonníka práce, má právo žiadať od žalobcu náhradu škody, ktorá jej na základe neplatných dohôd vznikla. Škoda v danom prípade predstavuje odmenu, na ktorú má žalovaná za vykonanú pracovnú úlohu nárok. Priznaniu uplatneného nároku bráni aj čl. 2 základných zásad Zákonníka práce a ustanovenie § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka, keď by nebolo v súlade s dobrými mravmi požadovať od žalovanej vrátenie odmeny vyplatennej na základe dohôd, ktorých neplatnosť nevyvolala. Z týchto dôvodov odvolací súd napadnuté rozhodnutie zmenil a žalobu zamietol.

Uvedený rozsudok odvolacieho súdu napadol dovolaním žalobca (ďalej aj „dovolateľ“). Prípustnosť dovolania odvodil z ustanovenia § 238 ods. 1 O.s.p., ako dovolací dôvod uviedol ustanovenie § 241 ods. 2 písm. b/ a c/ O.s.p. (konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci a nesprávne právne posúdenie veci súdom). Predovšetkým namietal, že na prejednávanú vec nie je možné aplikovať ustanovenia Zákonníka práce, pretože práv z neho vyplývajúcich sa môže primárne domáhať len zamestnanec, pričom žalovaná nikdy status zamestnanca nenadobudla. Sporné dohody o vykonaní práce bolo potrebné posudzovať z hľadiska ich obsahu, a to bez ohľadu na to, ako boli pomenované, pretože ich predmetom boli činnosti, ktoré patrili do výkonu funkcie člena rady fondu vykonávanou bez nároku na odmenu. Za nesprávnu považoval aj aplikáciu ustanovenia § 17 ods. 3 Zákonníka práce odvolacím súdom. Žalovaná uzatvorila sporné dohody dobrovoľne a teda sama ich neplatnosť spôsobila, preto nebola naplnená hypotéza ustanovenia § 17 ods. 3 Zákonníka práce. Navyše žalovanej žiadna škoda nevznikla, pretože ak vykonávala činnosti, ktoré boli obsahom dohôd, vykonávala len tie činnosti, ktoré jej z funkcie vo fonde vyplývali a to bez nároku na akúkoľvek formu odmeny. V súvislosti s tým dovolateľ podotkol, že odvolací súd v rámci konania nevykonával žiadne dokazovanie ohľadom existencie údajnej škody žalovanej a vychádzal z výšky neadekvátnej odplaty v dohodách, ktoré sám označil za absolútne neplatné, pričom rovnaké činnosti mali na základe dohôd vykonávať aj iní členovia rady fondu. Dovolateľ nesúhlasil ani s právnym názorom odvolacieho súdu, že činnosti vykonávané žalovanou na základe sporných dohôd nespádali do rámca funkcie člena rady fondu. Pôsobnosť rady fondu je vymedzená demonštratívnym spôsobom ustanovením § 4 zákona č. 200/1997 Z.z., ďalej vyplýva aj z ustanovení § 1 ods. 3 a § 8 ods.15 citovaného zákona. Zároveň je zákonnou povinnosťou člena rady fondu vykonávať správu fondu, viesť a riadiť jeho činnosť. Rozhodovať a schvaľovať, však neznamená iba hlasovať, tieto pojmy v sebe zahŕňajú široké rôznorodé spektrum úkonov. V tejto súvislosti dovolateľ poukázal tiež na tú skutočnosť, že vo väčšine prípadov absentuje akýkoľvek výstup žalovanej, ktorý mal byť vykonaný na základe sporných dohôd a rovnakými úlohami boli na základe dohôd poverení aj viacerí ďalší členovia fondu. Je tiež nepochybné, že všetky činnosti špecifikované v dohodách boli preberané na zasadnutiach rady fondu a spadali do rámca výkonu funkcie člena rady fondu. Výkon funkcie člena rady fondu je čestný, čo znamená, že táto funkcia je honorovaná a nemožno od nej očakávať žiadny finančný profit. Účelom zákona č. 200/1997 Z.z. v tejto časti bolo zabezpečiť nezávislosť funkcie člena rady fondu, resp. dozornej rady pri rozhodovaní bez akýchkoľvek vzťahov a väzieb vyplývajúcich z iných vzťahov. Fond je verejnoprávnym subjektom a zákon o ŠPF upravuje verejnoprávne vzťahy kogentným spôsobom, to znamená, že subjekty týchto vzťahov môžu konať len v medziach a rozsahu zákona. Dovolateľ namietal aj neprimerane vysokú výšku odplaty, ktorá mala byť žalovanej za vykonané práce poskytnutá a podrobne sa zaoberal otázkou reálnej hodnoty jednotlivých činností. K záverom odvolacieho súdu o aplikácii dobrých mravov dovolateľ poukázal na skutočnosť, že v danom prípade bol vo fonde narušený kontrolný mechanizmus a existoval tam uzatvorený kruh, v rámci ktorého riaditeľ vyplácal finančné prostriedky svojim „zamestnancom“, a to členom rád fondu. V závere poukázal na rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave v obdobnej skutkovo totožnej veci vedenej na Okresnom súde Bratislava II pod sp.zn. 51 Cpr 2/2013. Z týchto dôvodov

žiadal, aby dovolací súd napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu zmenil tak, že žalobe vyhovie.

Žalovaná k podanému dovolaniu uviedla, že nie sú dané dôvody dovolania, ani vady konania, a preto žiadala, aby dovolací súd dovolanie žalobcu zamietol. Bola toho názoru, že odvolací súd na vec správne aplikoval ustanovenie § 17 ods. 3 Zákonníka práce, pretože aj v prípade neplatného pracovnoprávneho úkonu je namieste použitie režimu Zákonníka práce. Uviedla, že jej úmyslom nebolo stať sa zamestnancom žalobcu, ale zabezpečenie čo najefektívnejšieho fungovania fondu. Sporné dohody boli uzatvorené na základe požiadavky žalobcu a ich neplatnosť nespôsobila. Ustanovenie § 17 ods. 3 Zákonníka práce je možné uplatniť aj v takom prípade, ak zamestnancovi škoda nevznikne. Podľa jej názoru by sa žalobca nesporne bezdôvodne obohatil, ak by si prisvojil hodnotu jej práce bez toho, aby jej poskytol náležité protiplnenie. Navyše žalobca ňou poskytnuté plnenia použil a spracoval, preto podľa § 458 ods. 1 Občianskeho zákonníka je povinný poskytnúť jej v rámci vyporiadania náležité protiplnenie v peňažnej forme. Zotrvávala na svojom stanovisku, že práce, ktoré vykonávala na základe sporných dohôd, nepatrili do rámca výkonu funkcie člena rady fondu. Činnosti, ktoré nesúvisia ani s rozhodovacou ani so schvaľovacou funkciou, nespádajú do oblasti pôsobnosti rady fondu v zmysle § 4 zákona č. 200/1997 Z.z. Následne sa podrobne zaoberala obsahom jednotlivých dohôd a činností, ktoré na ich základe vykonávala. Doplnila, že v zmysle § 8 ods. 15 štatútu fondu, bola ako členka rady oprávnená nie však povinná predkladať návrhy a podnety rade. Rovnaké úlohy boli zadávané viacerým členom rady fondu preto, že každý z nich mal zabezpečiť štatistické údaje pre jednotlivé kraje Slovenska. Skutočnosť, že fond neviduje výsledky jej práce, jej nemôže byť kladená na zodpovednosť. K námietke žalobcu, že sa odvolací súd nezaoberal výškou škody, ktorá by vznikla žalovanej v prípade vyporiadania bezdôvodného obohatenia, uviedla, že vyčíslenie škody v konkrétnej forme nebolo potrebné, nakoľko konkrétna ujma by sa rovnala výške odmien prijatých od žalobcu. Zdôraznila, že dohody uzatvorila v dobrej viere a na základe už ustálenej praxe žalobcu v súvislosti s uzatváraním dohôd aj v predošlých rokoch s inými členmi rady fondu. Poukázala aj na to, že nedostatky v činnosti fondu neboli zistené ani v rámci každoročnej kontroly a preto nemala pochybnosť o správnosti jeho postupu. Dovoľovala sa uplatnenia zásady všeobecnej rovnosti podľa § 13 Zákonníka práce, pokiaľ by súd mal rozhodnúť o vrátení prijatej odmeny, čím by bola znevýhodnená oproti iným členom rady fondu.

Žalobca k vyjadreniu žalovanej zopakoval argumenty už vznesené v podanom dovolaní. Doplnil, že rozhodnutia najvyššieho súdu, na ktoré v súvislosti s aplikáciou ustanovenia § 17 ods. 3 Zákonníka práce žalovaná poukázala, sa vzťahovali na prípady riadneho a platného uzatvorenia pracovnoprávneho vzťahu. Podrobne rozobral charakter činností, ktoré mali byť podľa jednotlivých dohôd žalovanou vykonané a označil ich ako povinnosti vyplývajúce jej z titulu funkcie v rade fondu.

Žalobca svoje dovolanie doplnil následne viacerými podaniami, v ktorých predkladal a komentoval rozhodnutia súdov vydané v skutkovo a právne totožných veciach, kde žalovanými boli iní členovia rady fondu. Rovnako žalovaná predložila najvyššiemu súdu viaceré následné vyjadrenia k argumentom žalobcu, kde zopakovala svoje protiargumenty a súčasne doložila rozhodnutie Krajského súdu v Žiline v obdobnej veci.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací [§ 10a ods. 1 O.s.p. (poznámka dovolacieho súdu: v ďalšom texte sa uvádza Občiansky súdny poriadok v znení pred 1. januárom 2015, pretože dovolanie bolo podané pred týmto dátumom)] po zistení, že dovolanie podala včas oprávnená osoba (§ 240 ods. 1 O.s.p.) zastúpená v súlade s § 241 ods. 1 O.s.p., proti rozsudku, ktorým odvolací súd zmenil rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej (§ 238 ods. 1 O.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok odvolacieho súdu bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že je potrebné ho zrušiť.

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci.

S prihliadnutím na ustanovenie § 242 ods. 1, veta druhá O.s.p. ukladajúce dovolaciemu súdu povinnosť

prihliadnuť vždy na prípadnú procesnú vadu uvedenú v § 237 O.s.p. (či už to účastník namieta alebo nie), zaoberal sa Najvyšší súd Slovenskej republiky, nad rámec dovolacej argumentácie účastníka konania, ktorý existenciu väd zmätočnosti nenamietal, aj otázkou, či konanie nie je postihnuté vadami podľa § 237 O.s.p. (a/ rozhodlo sa vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát). Po preskúmaní obsahu spisu dospel dovolací súd k záveru, že odvolacie konanie je postihnuté vadou v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p., pretože odvolací súd v konaní nepostupoval v súlade s ustanovením § 213 ods. 1, 2 O.s.p.

Občiansky súdny poriadok v ustanovení § 213 ods. 2 O.s.p. ustanovuje, že ak je odvolací súd toho názoru, že sa na vec vzťahuje ustanovenie právneho predpisu, ktoré pri doterajšom rozhodovaní veci nebolo použité a je pre rozhodnutie vo veci rozhodujúce, vyzve účastníkov konania, aby sa k možnému použitiu tohto ustanovenia vyjadrili.

Zabrániť vydávaniu „nepredvídateľných“ rozhodnutí má vyššie citované ustanovenie § 213 ods. 2 O.s.p., podľa ktorého musí odvolací súd postupovať vtedy, keď dospeje k záveru, že sa na vec - podľa jeho názoru - vzťahuje také ustanovenie právneho predpisu, ktoré pri doterajšom rozhodovaní zo strany súdu prvého stupňa nebolo použité, je však pre rozhodnutie vo veci určujúce. Účastníkovi konania sa tak vytvára možnosť vyjadriť sa k novej aplikácii doposiaľ nepoužitého ustanovenia, resp. inštitútu na zistený skutkový stav. Tým, že bude môcť až po samotné rozhodnutie argumentovať a predvídať možné rozhodnutie súdu, posilňuje sa jeho právo na spravodlivý proces.

K právnym dôsledkom nerešpektovania citovaného ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku sa najvyšší súd už vyjadril v rozhodnutí z 27. októbra 2010 sp.zn. 5 Cdo 322/2009, ktoré bolo pod č. 33/2011 publikované v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky (viď tiež www.nsud.sk). Najvyšší súd v ňom konštatoval, že „pokiaľ odvolací súd nevyzval účastníka konania v zmysle § 213 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku v znení účinnom od 15. októbra 2008, aby sa vyjadril k možnému použitiu tohto ustanovenia právneho predpisu, ktoré pri doterajšom rozhodovaní veci nebolo použité a je podľa názoru odvolacieho súdu pre rozhodnutie vo veci rozhodujúce, odňal účastníkovi konania možnosť pred súdom konať (§ 237 písm. f/ O.s.p.).“ Tieto závery sú plne opodstatnené aj v preskúmanom prípade.

Z dovolaním napadnutého rozsudku je zrejmé, že odvolací súd založil svoje zmeňujúce rozhodnutie na aplikácii ustanovenia § 17 ods. 3 Zákonníka práce, ktoré ustanovenie nebolo okresným súdom aplikované a z tohto pohľadu okresný súd vec ani neposudzoval. Odvolací súd síce rovnako ako okresný súd dospel k záveru, že v danom prípade sporné dohody o vykonaní práce uzatvorené medzi účastníkmi boli absolútne neplatné v zmysle § 39 Občianskeho zákonníka pre ich rozpor s ustanovením § 5 ods. 4 zákona č.200/1997 Z.z., avšak podľa odvolacieho súdu bolo potrebné na následné vypořádanie vzťahov medzi účastníkmi z neplatných právnych úkonov aplikovať ustanovenie § 17 ods. 3 Zákonníka práce. Okresný súd na rozdiel od odvolacieho súdu posudzoval vec podľa ustanovení § 451 a nasl. Občianskeho zákonníka. Keďže aplikácia ustanovenia § 17 ods. 3 Zákonníka práce bola pre výsledok sporu rozhodujúca, mal odvolací súd postupovať v súlade s § 213 ods. 2 O.s.p. a umožniť účastníkom vyjadriť sa k novej aplikácii tohto ustanovenia. Zo spisu ale vyplýva, že odvolací súd takto nepostupoval, v dôsledku čoho účastník konania v danej procesnej situácii nemal možnosť namietat správnosť tohto „nového“ právneho názoru zaujatého až v odvolacom konaní. Týmto nesprávnym procesným postupom odvolací súd zaťažil konanie vadou zmätočnosti spočívajúcou v odňatí možnosti žalobcu konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Okrem vyššie konštatovaného pochybenia odvolací súd v konaní postupoval v rozpore s ustanovením § 213 ods. 1 O.s.p., v zmysle ktorého je odvolací súd viazaný skutkovým stavom, tak ako ho zistil súd

prvého stupňa s výnimkami ustanovenými v odsekoch 2 až 7.

Citované ustanovenie je vyjadrením princípu neúplnej apelácie ovládajúcej odvolacie konanie a zakotvuje, že odvolací súd môže vychádzať len z tých skutkových okolností, ktoré vyšli v konaní pred súdom prvého stupňa najavo, t.j. ktoré boli predmetom dokazovania a ktorých (ne)preukázanie napokon viedlo k príslušnému právnomu záveru o uplatnenom nároku. Je neprípustné, aby odvolací súd dospel k vlastným „novým“ skutkovým zisteniam bez toho, aby vyplývali z vykonaného dokazovania pred súdom prvého stupňa, alebo z dokazovania v rámci odvolacieho konania mimo výnimiek ustanovených § 213 ods. 2 až 7 O.s.p.

Ak má odvolací súd za to, že súd prvého stupňa dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, dokazovanie v potrebnom rozsahu opakuje sám (§ 213 ods. 3 O.s.p.). Uvedené ustanovenie umožňuje odvolaciemu súdu, aby dospel k vlastnému zisteniu skutkového stavu, ktoré môže byť odlišné od skutkového zistenia, ktoré urobil súd prvého stupňa. Ak sa však odvolací súd chce odchýliť od skutkových zistení súdu prvého stupňa, musí dokazovanie sám opakovať a zadovážiť si tak rovnocenný podklad pre odlišné hodnotenie v zmysle § 132 O.s.p.; je neprípustné, aby odvolací súd ku svojim odlišným skutkovým zisteniam, vedúcim k odlišnému právnomu záveru, dospel bez vykonania riadneho dokazovania.

Odvolací súd však nielenže dospel k odlišnému právnomu záveru ako okresný súd, že na podklade sporných dohôd žalovaná vykonala práce navyiac, t.j. nespádajúce do náplne funkcie člena rady fondu, ale navyše svoje rozhodnutie oprel o záver, že žalovaná „riadne“ (v zmysle skutočne a reálne) vykonala pracovné úlohy zadané jej žalobcom na podklade sporných dohôd. Tento záver odvolacieho súdu ale nevychádza zo skutkového stavu zisteného súdom prvého stupňa a nemá podklad vo vykonanom dokazovaní. Okresný súd sa totiž skutočným výkonom týchto činností žalovanou nezaoberal a k tejto otázke nebolo okresným súdom vykonané žiadne dokazovanie. Okresný súd jednoznačne uzavrel, že práce, ktoré mali byť vykonané na základe sporných dohôd, boli súčasťou náplne funkcie člena rady fondu, t.j. ani nemohli byť vykonané žiadne práce navyiac, preto nevykonával dokazovanie k otázke ich skutočného výkonu žalovanou. Z obsahu rozhodnutia odvolacieho súdu (ods. 2 str. 12 odôvodnenia napadnutého rozhodnutia, č.l. 326 spisu) však vyplýva, že odvolací súd dospel k odlišnému záveru než okresný súd a konštatoval, že z dokazovania vyplynulo, že žalovaná riadne vykonala pracovné úlohy zadané žalobcom a išlo o práce navyiac nespádajúce pod rozhodovacie a schvaľovacie kompetencie žalovanej, za ktoré jej vznikol nárok na odplatu. Tieto závery odvolacieho súdu s ohľadom na výsledky konania pred okresným súdom a ním zistený a dokazovaný skutkový stav vyznievajú prekvapivo a nečakane, pričom aj v tomto prípade žalobca za danej procesnej situácie nemal možnosť namietat' ich správnosť. Aj tento nesprávny procesný postup odvolacieho súdu naplňa znaky vady v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p.

Vyššie konštatované procesné pochybenia odvolacieho súdu, naplňajúce znaky vady predvídanej ustanovením § 237 písm. f/ O.s.p., zakladajú dôvodnosť podaného dovolania a bez ďalšieho postačujú na zrušenie dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu a vrátenie veci na ďalšie konanie. Pre účely prejednávanej veci však dovolací súd považoval za potrebné uviesť k veci nasledovné.

Kľúčom k správnomu záveru v prejednávanej veci je odpoveď na otázku, či na základe zmlúv označených ako dohody o vykonaní práce vznikol medzi účastníkmi pracovnoprávny vzťah, resp. faktický pracovný pomer. A túto otázku je možné zodpovedať len posúdením ich obsahu (toho, čo malo byť na základe dohôd vykonané) a toho či žalovaná, vo svojom postavení člena výkonného orgánu fondu, na ich podklade mohla tieto činnosti vykonávať ako závislú prácu v postavení zamestnanca. Až následne je možné riešiť otázku dôsledkov neplatnosti úkonov vo vzťahu k účastníkom s ohľadom na ich povahu a civilný kódex, ktorým sa budú riadiť.

Aby bolo možné konkrétny záväzkový vzťah označiť ako pracovnoprávny, musí mať základne znaky typické pre tento druh právnych vzťahov. Treba mať na zreteli, že pracovnoprávny charakter konkrétného záväzkového vzťahu nie je determinovaný právnou formou, ktorou bol vzťah založený ani

jeho formálnym označením, ale tým či tento právny vzťah napĺňa základné znaky pracovnoprávneho vzťahu. Pre identifikáciu pracovnoprávneho vzťahu, resp. právneho statusu zamestnanca treba pritom vychádzať z definície pojmu závislej práce podľa ustanovenia § 1 ods. 2 a 3 Zákonníka práce, ako aj z vymedzenia pojmu zamestnanca podľa ustanovenia § 11 ods. 1 Zákonníka práce. Základnými znakmi pracovnoprávneho vzťahu, v ktorých sa odráža podstata výkonu tzv. závislej práce, je osobná závislosť a podriadenosť zamestnanca voči svojmu zamestnávateľovi, výkon práce v mene zamestnávateľa, na základe jeho pokynov a za odplatu.

Aby teda bolo možné urobiť záver, že vzťah medzi účastníkmi, ktorý mal byť dohodami o vykonaní práce založený, je vzťahom pracovnoprávnym, ktorý sa spravuje ustanoveniami Zákonníka práce vrátane ustanovenia § 17 ods. 3, musel by tento vzťah mať už spomenuté znaky závislej práce a žalovaná by na jeho základe musela závislú prácu vykonávať a mať postavenie zamestnanca. Ak tomu tak nie je, potom je aplikácia ustanovení Zákonníka práce vylúčená a to bez ohľadu na formálne označenie právneho vzťahu. V tomto smere bude potrebné, aby odvolací súd ešte raz posúdil charakter sporného vzťahu z pohľadu ustanovení zákona č. 200/1997 Z.z. najmä § 3 ods. 5, 8, § 5 ods. 2, 4 a § 9 ods. 4 citovaného zákona, ktoré sú celkom jednoznačné, nepripúšťajúce iný výklad a odpovedal na otázku, čo bolo predmetom dohôd o vykonaní práce a či vzťah medzi účastníkmi mohol mať znaky pracovnoprávneho vzťahu.

A napokon v prejednávanej veci je na mieste otázka, či účastníci uzatvárali zmluvy na podklade skutočnej, vážnej vôle a zámeru vyvolať ich právne účinky, t.j. vznik pracovnoprávneho vzťahu, alebo týmto spôsobom len obchádzali zákon a absenciu jeho ustanovení, ktoré by umožňovali odmeňovanie členov rady fondu. Pritom simulovaný právny úkon sa posudzuje nie z hľadiska dôsledkov simulovaného právneho úkonu, ale ako ten právny úkon, ktorý strany zastierali a ku ktorému ich vôľa aj reálne smerovala avšak len za predpokladu, že tento iný úkon je platný (§ 41a ods. 1 Občianskeho zákonníka). Pokiaľ však ide o simuláciu zákonom nedovoleného konania, nemôžu sa jeho účastníci dovolávať právnych dôsledkov, ktoré by inak nastali zo simulovaného právneho úkonu, ani z ním zastieraného neplatného úkonu. Iným slovom legálne označený úkon, ktorým sa zastiera právom nedovolené konanie, nemôže vyvolať účinky právom inak spojené s platným právnym úkonom len preto, že je takto označený.

Pokiaľ ide o obsah sporných dohôd, resp. práce, ktoré mali byť na ich základe vykonávané, bude nevyhnutné odpovedať na otázku, čo v skutočnosti teda bolo a malo byť úlohou člena rady fondu a aký bol zámer zákonodarcu v tomto smere, ak samotný zákon počíta aj s administratívnym aparátom fondu a určuje radu fondu do pozície „výkonného orgánu spoločnosti“. Treba mať na zreteli, že akákoľvek rozhodovacia činnosť (napríklad aj sudcovská) nespočíva len v mechanickom rozhodovaní, ale zahŕňa množstvo iných vedľajších činností, ktoré spolu vedú k prijatiu príslušného rozhodnutia a riadenia spoločnosti. Odpovede na tieto dovolacím súdom načrtnuté otázky vo svetle tu uvedených právnych úvah budú nevyhnutné pre správne posúdenie veci a pre určenie dôsledkov neplatnosti sporných dohôd.

K obrane žalovanej v dovolacom konaní spočívajúcej v argumentácii, že vo fonde boli dlhodobo uzatvárané dohody o vykonaní práce s členmi rady, že žalovaná konala v dobrej viere a mala legitímne očakávania, dovolací súd považuje za potrebné dodať len toľko, že súkromné právo od počiatku ovláda základná rímska zásada „ignorantia iuris non excusat - neznalosť zákona neospravedlňuje“ a tiež „vigilantibus iura scripta sunt - právo patrí bdelym, pozorným, ostražitým, bedlivým“. Pokiaľ ide o doktrínu legitímneho očakávania, tú veľmi výstižným spôsobom definoval Ústavný súd Českej republiky v náleze z 8. júna 1995 sp.zn. IV ÚS 215/94 : „Jestliže tedy někdo jedná v důvěře v nějaký zákon, nemá být v této své důvěře zklaman“. Legitímne očakávanie jednotlivca sa môže vzťahovať len na to, čo je v súlade s právom a zo zákona výslovne vychádza, dlhodobá prax nie je dostatočnou базou pre aplikáciu tohto princípu.

Z dôvodov uvedených vyššie dospel dovolací súd k záveru, že v konaní došlo k vade v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p., na ktorú bolo potrebné vziať zreteľ (§ 242 ods. 1 O.s.p.), Najvyšší súd Slovenskej republiky preto zrušil dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu a vec tomuto súdu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b O.s.p.). So zreteľom na vadu zmätočnosti dovolací súd sa už nezaoberal ďalšími

dovolacími námietkami. Ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná ďalej o veci. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný. V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.